

ज्योतिर्मय

Online Journal of Literature....

साहित्याचे विद्यापीठ

❑ पुणे ❑ वर्ष २२ ❑ अंक १६२ वा ❑ भारतीय सौर दिनांक १८ श्रावण शके १९४८, रविवार दि.०९ ऑगस्ट २०२६ ❑ पाने ८ ❑ मूल्य : निशुल्क (खासगी वितरणासाठी)

विशेष लेख...

विकास की विनाश? देशात पूल कोसळण्याच्या वाढत्या घटना

— प्रा डॉ सुधीर अग्रवाल

ज्योतिर्मय **साहित्य**

देशात पूल कोसळण्याच्या वाढत्या घटनांमुळे विकास की विनाश हा गंभीर प्रश्न निर्माण झाला आहे. नुकत्याच घडलेल्या घटनांमध्ये गडचिरोलीतील कोठी-कोरनार पूल आणि उत्तराखंडमधील देहराडून येथे १६ कोटींचा नवीन पूल अवघ्या १६ दिवसांत खचल्याच्या घटना समोर आल्या आहेत. निकृष्ट बांधकाम, भ्रष्टाचार आणि नियोजनाचा अभाव यामुळे हा विकास विनाशाकडे चालल्याचे स्पष्ट होते.

भारतात पूल कोसळण्याच्या वाढत्या घटनांमुळे पायाभूत सुविधांच्या सुरक्षिततेवर गंभीर प्रश्न निर्माण झाले आहेत.देशात सातत्याने होणारे पूल कोसळण्याचे प्रकार आणि खराब पायाभूत सुविधा ही खरोखरच अतिशय चिंताजनक बाब आहे. गेल्या काही वर्षांत बिहार, गुजरात, महाराष्ट्र आणि उत्तराखंड या राज्यांमध्ये अनेक लहान-मोठे आणि निर्माणाधीन पूल कोसळल्याच्या गंभीर घटना समोर आल्या आहेत. यामुळे शेकडो निरपराध नागरिकांना आपला जीव गमवावा लागला असून सार्वजनिक पैशांचेही मोठे नुकसान होत आहे.नुकतेच जुलै २०२६ मध्ये उत्तराखंडमधील डेहराडून येथे अवघ्या १६ दिवसांपूर्वी उद्घाटन झालेला १६ कोटींचा पूल खचला, तर जुलै २०२६ मध्येच महाराष्ट्रातील नांदेड आणि कर्नाटकच्या निपाणी येथे महामार्गावरील पुलांचे भाग कोसळल्याच्या घटना घडल्या.

गडचिरोली जिल्ह्यात मुसळधार पावसाचा तडाखा बसल्याने कोठी कोरणार पुलाचा मोठा भाग त्वचा पाण्यात खचून वाहून गेला विद्यमान मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस हे उपमुख्यमंत्री असताना या फ ुलाचे उद्घाटन तीन वर्षांपूर्वी झाले होते अवघ्या तीन वर्षात पूल खसल्याने कामाच्या गुणवत्तेवर प्रश्नचिन्ह उस्पष्टित झाले आहे २०२५ मधील गुजरातचा गंभीर गंभीरा पूल अपघात आणि २०२२ मधील मोरबी पूल दुर्घटना ही या समस्येची भीषण उदाहरणे आहेत. एका अभ्यासानुसार, भारतात गेल्या चार दशकांत २,१०० हून अधिक पूल विविध कारणांमुळे कोसळले आहेत.

पूल खचण्याच्या प्रमाणात वाढ होत असल्याने प्रवाशांच्या सुरक्षेचा गंभीर प्रश्न निर्माण झाला आहे.

गेल्या काही वर्षांत देशातील विविध राज्यांमध्ये, विशेषतः बिहार, महाराष्ट्र आणि गुजरातमध्ये अनेक छोटे-मोठे पूल कोसळण्याच्या गंभीर घटना घडल्या आहेत. पूल खचण्याचे व कोळसाळण्यामागे

निकृष्ट दर्जाचे बांधकाम, भ्रष्टाचाराचे सावट, सरकारी यंत्रणेची अनास्था आणि हवामान बदल ही मुख्य कारणे आहेत.

कंत्राटदारांकडून नफा कमावण्यासाठी सिमेंट, वाळू आणि लोखंडाचा दर्जा निकृष्ट वापरला जातो.टेंडर प्रक्रियेपासून ते कामाच्या मंजुरीपर्यंत होणाऱ्या भ्रष्टाचाराचे प्रकल्पांची गुणवत्ता खालावते. पुलाचे डिझाइन (नकाशा) तयार करताना आणि पाया रचताना अभियंत्यांकडून गंभीर तांत्रिक त्रुटी राहतात.

जुन्या आणि वापरात असलेल्या पुलांचे नियमित स्ट्रक्चरल ऑडिट केले जात नाही.पुलांना तडे गेल्याचे किंवा खांब खचल्याचे निदर्शनास येऊनही सार्वजनिक बांधकाम विभाग तातडीने दुरुस्ती करत नाही. ब्रिटिशकालीन किंवा अनेक दशके जुने झालेले पूल त्यांची मुदत संपल्यानंतरही वाहतुकीसाठी खुले ठेवले जातात.

केवळ पादचाऱ्यांसाठी किंवा हलक्या वाहनांसाठी असलेल्या पुलांवरून जड मालवाहू गाड्यांची वाहतूक होते. पुणे येथील इंद्रायणी नदीवरील पूल कोसळण्याच्या दुर्घटनेसारख्या घटनांमध्ये, क्षमतेपेक्षा जास्त लोक आणि वाहने एकाच वेळी पुलावर थांबल्याने पूल कोसळला.

इंद्रायणी नदीवरील लोखंडी पूल कोसळून घडलेल्या दुर्घटनेने पुन्हा एकदा सार्वजनिक पायाभूत सुविधांच्या उभारणीपरचात देखभाल-दुरुस्तीचा प्रश्न ऐंणीवर आला आहे. प्रत्येक आपत्तीनंतर, देशव्यापी स्ट्रक्चरल ऑडिटची गरज असल्याचे बोलले जाते; परंतु ते कधीच पूर्ण होत नाही. एका पाहणीनुसार, भारतात चारपैकी किमान एक पूल शतकाहून अधिक जुना असून, ही कमालीची गंभीर बाब आहे.राज्यभरात सर्वच ठिकाणी हे चित्र दिसून येते. बहुतांश पुलांचे स्ट्रक्चरल ऑडिट नियमित होत नाही. स्थानिक स्वराज्य संस्था किंवा सार्वजनिक बांधकाम विभागाकडे पुरेशी अभियांत्रिकी संसाधने किंवा तज्ज्ञ स्टाफ नाहीत. जुन्या पुलांबाबत डिजिटल डेटा आणि बांधकाम कालावधीचे अभिलेखही अपूर्ण आहेत. महाराष्ट्राबाहेर अनेक राज्यांमध्ये अजूनही पूल दुरुस्तीचे निकष आणि रेटिंग सिस्टीम अस्तित्वात नाही. मोडकळीला आलेले पूल हे केवळ अभियांत्रिकी संकट नाही, तर ते सार्वजनिक सुरक्षा, प्रशासनिक जबाबदारी आणि धोरणात्मक दृष्टिकोनाचा प्रश्न बनले आहेत. त्यांच्याबाबतची उदासीनता हा नागरिकांच्या जीवाशी केला जाणारा खेळ आहे.

अचानक येणाऱ्या मुसळधार पावसामुळे नद्यांना येणारा पूर पुलांच्या खांबांना कमकुवत करतो. पुलाच्या खांबांभोवती अवैध वाळू उपसा केल्यामुळे पुलाचा पाया उघडा पडतो आणि पाणी वेगाने आदळल्याने खांब खचतात.

सार्वजनिक मालमत्तेचे रक्षण आणि नागरिकांचा जीव वाचवण्यासाठी सरकारने आता पायाभूत सुविधांच्या केवळ प्रमाणावर नव्हे तर दर्जावर लक्ष केंद्रित करणे गरजेचे आहे.

सरकारच्या उपाययोजना आणि सद्यस्थितीया वाढत्या दुर्घटनांनंतर केंद्र सरकारने कडक पावले उचलण्यास सुरुवात केली आहे. नुकतेच केंद्रीय रस्ते वाहतूक मंत्रालयाने निष्काळजीपणाबद्दल राष्ट्रीय महामार्गावरील ११ वरिष्ठ अधिकाऱ्यांना बडफटके केले असून दोषी कंपन्यांवर कोट्यवधींचा दंड आणि बंदी घातली आहे.केंद्रीय रस्ते वाहतूक मंत्रालयाने आयआयटी मद्रास आणि – च्या मदतीने देशभरातील पुलांच्या आरोग्यावर रिअल-टाइम लक्ष ठेवण्यासाठी एक केंद्रीय सॉफ्टवेअर प्लॅटफॉर्म विकसित करण्याचा निर्णय घेतला आहे.सेपटी ऑडिट: इंडियन ब्रिज मॅनेजमेंट सिस्टम अंतर्गत राष्ट्रीय महामार्गावरील सर्व पुलांचे डिजिटल सर्वेक्षण करून, धोकादायक पुलांची दुरुस्ती २०२८ पर्यंत पूर्ण करण्याचे उद्दिष्ट ठेवण्यात आले आहे.

देशाचा विकास वेगाने होत असताना, मानवी जीवाची सुरक्षा ही सर्वात पहिली प्राथमिकता असायला हवी. जोपयॅत दोषी कंत्राटदार आणि भ्रष्ट अधिकाऱ्यांवर कठोर फौजदारी गुन्हे दाखल होत नाहीत, तोपर्यंत या समस्येवर पूर्णपणे आळा बसणे कठीण आहे.

ज्योतिर्मय **साहित्य**

काही आवाज असे असतात, की ते कानापेक्षा मनाला जास्त ऐकू येतात. ९ ऑगस्टला दुपारी बारा वाजता वाजणारा भोंगा हा तसाच! बाकी वर्षभर तो भोंगा म्हणजे “वीज गेली का?“, “कारखान्याची शिफ्ट बदलली का?“ अशा शंका निर्माण करतो; पण या दिवशी त्याचा अर्थ वेगळाच असतो. त्या एका आवाजाबरोबर इतिहासाची पानं खडबडून जागी होतात आणि आठवण करून देतात“अहो, आज क्रांती दिन आहे!“

भोंग्याचा तो एकच नाद, जागवतो इतिहासाचा संवाद. स्वातंत्र्याचा तो निर्धार, आजही ठेवूया जिवंत साकार ९ ऑगस्ट १९४२... मुंबईच्या गोवालिया टँक मैदानावर महात्मा गांधींनी “भारत छोडो“ची घोषणा दिली. त्याबरोबर “करेंगे या मॅरेगे“ हा मंत्र संपूर्ण देशाच्या नसानसांत धावू लागला. इंग्रजांनी दुसऱ्याच दिवशी प्रमुख नेत्यांना तुरुंगात डांबले. त्यांना वाटलं, “नेते पकडले म्हणजे आंदोलन संपलं!“ पण त्यांना भारतीयांचा स्वभाव अजून समजला नव्हता. इथे एकाला अटक झाली, की दहा जण

पुढे येतात!

विद्यार्थी, शेतकरी, महिला, कामगार... सगळ्यांनी स्वातंत्र्याची मशाल हातात घेतली. कोणी बंदुका नव्हत्या उचलल्या, पण धैर्य मात्र तोफ `इतकं मोठं होतं.देशासाठी झटणाऱ्यांचा, इतिहास ठेवतो मान. त्यागाच्या त्या पावलांमुळेच, उजळला भारत महान आज आपण स्वातंत्र्याच्या सावलीत सुखाने जगतो. पण हे स्वातंत्र्य मिळवण्यासाठी कित्येकांनी आपलं तारुण्य, संसार आणि अगदी प्राणही अर्पण केले. म्हणूनच हा दिवस केवळ कॅलेंडरवरील तारीख नाही; तो कृतज्ञतेचा दिवस आहे.

आणि हो... दुपारी बारा वाजता भोंगा वाजला की काही जण सहज विचारातात, “काय झालं?“ त्यांना हसत हसत एवढंच सांगावंसं वाटतं “काही झालेलं नाही... पण १९४२ मध्ये जे घडलं, ते विसरू नये म्हणून हा आवाज आहे!“

आजच्या काळात क्रांती म्हणजे दगडफेक नाही; तर चांगल्या विचारांची पेरणी. भ्रष्टाचाराला नकार देणे, पर्यावरण जपणे, वाहतुकीचे नियम पाळणे, मतदान करणे, स्वच्छता

राखणेहीच आजची खरी देशसेवा.

क्रांती म्हणजे राग नव्हे, क्रांती म्हणजे

जाग.

स्वतः बदलून

देश घडविण्याची,

मनाशी

बांधलेली भाग.

...आणि शेवटी

एक गंमत सांगावीशी

वाटते. आपल्या देशात दोन गोष्टी फार वेळेवर होतातएक म्हणजे शाळेची घंटा आणि दुसरा म्हणजे ९ ऑगस्टचा बारा

वाजताचा भोंगा! बाकी वेळेला आपण “पाच मिनिटांत येतो“ म्हणत अर्धा

प्रिया नेवे (निवृत्त शिक्षिका)
पिंपळे सोदागर, पुणे.
9422134732.

तास लावतो. पण त्या दिवशी भोंगा वाजला की अगदी घड्याळही म्हणत असावं, “हो, आज इतिहासाची हजेरी

आपुलकी हरवणारी कुटुंबव्यवस्था : काळाची गंभीर हाक

ज्योतिर्मय **साहित्य**

आज विज्ञान, तंत्रज्ञान आणि भौतिक प्रगतीच्या शिखरावर पोहोचलेल्या समाजसमोर एक गंभीर प्रश्न उभा ठाकला आहे तो म्हणजे कुटुंबातील कमी होत चाललेली आपुलकी आणि समाधानाची भावना. आधुनिक जीवनशैली, वाढती स्पर्धा, आर्थिक धावपळ आणि स्वार्थी विचारसरणी यामुळे माणूस यशाच्या मागे धावत असताना स्वतःच्या कुटुंबापासूनच दुरावत चालला आहे. ही परिस्थिती केवळ एका घरापुरती मर्यादित नसून संपूर्ण समाजासाठी चिंतेचा विषय बनली आहे.

एकेकाळी संयुक्त कुटुंबपद्धतीत प्रेम, जिव्हाळा, त्याग, सहकार्य आणि परस्पर विश्वास ही मूल्ये जपली जात होती. घरातील प्रत्येक सदस्य एकमेकांच्या सुख-दुःखात सहभागी होत होता. आज मात्र संवादाचा अभाव, अहंकार, अपेक्षांचे ओझे

आणि ‘मी’पणाची भावना यामुळे नात्यांमध्ये दुरावा निर्माण होत आहे. परिणामी अनेक कुटुंबे तुटत आहेत, वृद्ध आई-वडील उपेक्षित होत आहेत, तर मुलांवरही त्याचे मानसिक परिणाम दिसून येत आहेत.

खरे तर पैसा, पद आणि प्रतिष्ठा ही जीवनासाठी आवश्यक साधने असली

तरी ती नात्यांची जागा कधीच घेऊ शकत नाहीत. आर्थिक समृद्धी असली तरी घरात प्रेम, विश्वास आणि समाधान नसेल, तर ते घर आनंदी राहू शकत नाही. माणसाने आयुष्यभर कमावलेली संपत्ती एका क्षणात मिळू शकते; परंतु तुटलेले नाते, हरवलेला विश्वास आणि दूर गेलेली माणसे पुन्हा

मिळवणे अत्यंत कठीण असते. कुटुंब टिकवण्यासाठी संवाद, संयम, समजूतदारपणा आणि परस्पर आदर या मूल्यांची नितांत गरज आहे. प्रत्येक वेळी स्वतःच बरोबर असल्याचा आग्रह धरण्यापेक्षा नाते जपण्यासाठी थोडे झुकणे अधिक शहाणपणाचे ठरते. क्षमा करण्याची वृत्ती, एकमेकांना वेळ देणे आणि ज्येष्ठांचा सन्मान राखणे हीच सुखी कुटुंबाची खरी गुरुकिल्ली आहे. आजच्या पिढीने भौतिक

प्रगतीसोबत

मानवी

मूल्यांचीही

जपणूक करणे

आवश्यक

आहे. कारण

कुटुंब हीच

समाजाची पहिली शाळा आहे. ज्या घरात प्रेम, संस्कार आणि आपुलकी टिकून राहते, त्या घरातूनच सुसंस्कृत

समाजाची निर्मिती होते. त्यामुळे प्रत्येकाने आपल्या घरातील नाती जपण्याचा, संवाद वाढवण्याचा आणि समाधानाची वृत्ती जोपासण्याचा संकल्प केला पाहिजे.

घराच्या भिंती नव्हे, तर त्यामध्ये राहणाऱ्या माणसांची विशाल मने कुटुंबाला खऱ्या अर्थाने समृद्ध बनवतात. म्हणूनच आजची खरी गरज आहे ती संपत्ती वाढवण्यापेक्षा नाती जपण्याची, अहंकार वाढवण्यापेक्षा प्रेम वाढवण्याची आणि स्वाथपेक्षा

आपुलकीला प्राधान्य देण्याची.

समाधानी कुटुंब हीच सुटूद समाजाची पायाभरणी आहे.

कुटुंबातील प्रेम, विश्वास आणि जिव्हाळा जपला,

तर समाजातही सौहार्द, संवेदनशीलता आणि माणुसकी कायम राहील. हीच काळाची खरी गरज आहे.

तुम, भरपेट जेवण

जेवलो.

जेवताना

आजूबाजूला बरीच

भारतीय माणसेही

दिसली, आणि

परदेशात आपल्या

माणसांना,

आपल्या भाषेला,

आपल्या चवीला भेटल्याचा एक वेगळाच

आपलेपणा जाणवला. या एका साध्या जेवणाने प्रवासाच्या आनंदात मायभूमीच्या ओढीची एक हळुवार, उबदार किनार जोडली.

ज्योतिर्मय **साहित्य**

व्हिएन्नामधल्या एका संध्याकाळी आम्ही ठरवले, आज जेवण आपल्या घरच्या चवीचे! गेले कित्येक दिवस आम्ही युरोपियन पदार्थ, ब्रेड, पास्ता, चीज असे बरेच काही चाखले होते, आणि ते स्वादिष्टही होते. पण मनाच्या कोपऱ्यात कुठेतरी गरमागरम डाळ-भात आणि रोटीची आठवण घर करून बसली होती. म्हणून आम्ही व्हिएन्नामध्ये इन-डिश नावाचे एक भारतीय रेस्टॉरंट शोधून काढले आणि तिथे जेवायला गेलो.

आत पाऊल टाकताच ओळखीचा, जिभेला पाणी आणणारा मसाल्यांचा दरवळ नाकात शिरला, आणि क्षणभर वाटले की आपण भारतातच आहोत. मेन्ू पाहताच सगळ्यांचे डोळे चमकले. आम्ही मनसोक ऑर्डर दिली, पालक पकोडा, दाल मखनी, गरमागरम मऊसूत रोटी आणि वाफाळता भात.

पहिला घास तोंडात घेतल्याबरोबर एक वेगळेच समाधान मिळाले. परदेशात, हजारो किलोमीटर दूर, आपल्या घरची ती ओळखीची चव जिभेवर उतरली. कुरकुरीत पालक पकोड्यांचा तो खमंग स्वाद आणि दाल मखनीचा मखमल लज्जत... कित्येक दिवसांनी असे

युरोपची वाट
मुनिकच्या गल्यांमधून

शीतल गायकवाड, पुणे
मोबाईल : 9923175624

आम्ही तुमचे पुस्तक प्रकाशित करू !

ज्योतिर्मय प्रकाशन

ज्योतिर्मय
साहित्याचे विद्यापीठ

प्रत्येक लेखकाचं एकच स्वप्न असते ते म्हणजे माझ्या कवितांचे, लेखांचे, कथांचे, कादंबरीचे पुस्तकात रूपांतर व्हावे व ते जास्तीतजास्त वाचकांपर्यंत पोहोचावे, मग हे स्वप्न आम्ही पूर्ण करू. उत्कृष्ट छपाई, साजेसे मुखपृष्ठ अगदी कमी वेळेत व अगदी विनम्रक. मग वाट कसली बघता तुमचे स्वप्न पूर्ण करा ज्योतिर्मय प्रकाशन सोबत. लगेच कामाला लागा व आम्हाला खाली दिलेल्या नंबरवर संपर्क करा. ज्योतिर्मय प्रकाशन

■ पुणे ■ छ. संभाजीनगर

संपर्क : 7743 81 8559

जात्यावरच्या ओव्या.....

भरला बाजार
बसले वैराळाच्या पाली
फसली पाटली सोन्याची
हिरव्यागार चुड्याखाली ||७८६||

भरला बाजार
मामा भेटला थोरला
गहू हरबऱ्याच्या गाड्या
पाहून व्यापारी थकला ||७८७||

©® सौ. मनोरमा बोरडे
छत्रपती संभाजी नगर
मो. 70207 33758

मनोपनिषद अर्थात मनाचे श्लोक-भाग ६१

ज्योतिर्मय साहित्य

परमेश्वर सर्वव्यापी आहे. या अर्थाने आपण २४ तास कल्पवृक्षाच्या खाली उभे असतो. कल्पवृक्ष म्हणजे मागितलेले सगळे काही देणारा. या कल्पवृक्षाच्या खाली उभे राहून आपण ज्या काही इच्छा व्यक्त करू, त्यांना तथास्तु म्हणून तो आशीर्वाद देत असतो. म्हणून नेहमी विधायक बोलणे, चांगल्या इच्छा ठेवणे आणि चांगले गोष्टींची कामना करणे हे आपल्या मनामध्ये असले पाहिजे. म्हणजे या चांगल्या गोष्टींसाठी त्या कल्पवृक्षाचा आशीर्वाद लाभेल. तो तथास्तु म्हणेल आणि त्या गोष्टी आपल्याकडे परत येतील. परंतु आपण जर दुःख देणाऱ्या गोष्टींची किंवा वाईट गोष्टींची अपेक्षा ठेवली तर त्याच गोष्टी आपल्याकडे परत येणार आहेत हे आपण लक्षात ठेवले पाहिजे. दुसऱ्या शब्दात सांगायचे तर यालाच आपण लॉ ऑफ अट्रॅक्शन असे म्हणतो.

या ठिकाणी आपला असाही गैरसमज होण्याची शक्यता आहे की वाईट इच्छा आपण कशाला व्यक्त करू ? परंतु आपण कामना करतो ते दुःख देणाऱ्या गोष्टींचीच. भौतिक सुखे, ऐहिक गोष्टी आपल्याला हव्या असतात. पण त्या अंतिमतः दुःखच देतात. श्रेयस मागण्याऐवजी आपण प्रेयसाचीच कामना करतो. म्हणून आपल्या विचाराने आपणच आपले भविष्य घडवत असतो. आपणच आपल्या भविष्याचे शिल्पकार असतो.

उगवतीचे रंग

विश्वास देशपांडे
चाळीसगाव
मो. ९४०३७४९३९२

समजा प्रत्यक्ष परमेश्वर भेटला किंवा अचानक कल्पवृक्षाच्या खाली बसण्याचे भाग्य लागले तर अशावेळी काय मागावे हे सुद्धा आपल्याला कळले पाहिजे. एका भिकारी माणसाने एक लॉटरीचे तिकीट विकत घेतले आणि अशी इच्छा करत बसला की मला जर ही लॉटरी लागली तर मी खूप श्रीमंत होईल आणि गाडीत बसून भीक मागेन, तेव्हा काय मागायचे किंवा इच्छा सुद्धा काय करायची याचेही ज्ञान हवे.

त्यासाठी साधनेची आवश्यकता असते. मनामध्ये लोककल्याणाची भावना हवी. साधुसंत भेटल्यानंतर त्यांच्याकडून आत्मोद्धार कसा करून घेता येईल याबद्दल विचार करता यायला हवा. आणि या सगळ्या गोष्टींसाठी आपल्या इंद्रियांना वळण लावायला हवे. त्यासाठी वैराग्य आणि विवेक या दोन गोष्टी महत्त्वाच्या आहेत. अन्यथा नंतर केवळ पश्चातापच हाती उरतो. (क्रमशः)

ॐ नमो भद्रा हनुमते नमः
ॐ नमो भद्रा हनुमते नमः
ॐ नमो भद्रा हनुमते नमः

॥ संजय उवाच... ॥

@संजय काव्या पुणे 7743918559

चेहरा

चेहरा हा मनुष्याच्या स्वभावाचा आरसा असतो, पण तो वाचताही आला पाहिजे. आपल्या मनातील सर्व भाव चेहऱ्यावर दिसत असतात म्हणून चेहरा नेहमी हसरा व प्रसन्न ठेवावा म्हणजे सर्व वातावरण आनंदी रहाते.

(हे माझे मत आहे पटले तर घ्यावे)

श्री ब्रह्मचैतन्य
गोंदवलेकर महाराज

ज्योतिर्मय साहित्य

परमात्मा सच्चिदानंदस्वरूप आहे हे जरी खरे, तरी ते स्वरूप सगुणाच्या आधाराशिवाय आपल्याला पाहता येणार नाही. आपण भगवंताला सगुणात पाहोवे तेव्हाच त्याच्या विभूतीचे आपल्याला आकलन होईल. म्हणूनच समर्थानी ' निगुण ओळखून सगुणात रहावे ' असे म्हंटले आहे. सत्य हे शांत आणि आनंदमय असले पाहिजे; हेच भगवंताचे मूल

सच्चिदानंद परमात्म्याला सगुणाच्या आधारानेच पाहता येईल

स्वरूप आहे. ही सर्व सृष्टी भगवंतानेच उत्पन्न केली असून, तिच्यामध्ये तो व्यापून राहिला आहे; अर्थात, सर्व सृष्टी आनंदमय असली पाहिजे. मी मूल परमात्मस्वरूप असूनही त्याचा विसर पडल्यामुळे, सृष्टी आनंदमय असूनही ती तशी दिसत नाही; हा भ्रम आहे. डोळ्यांच्या आतमध्ये पाहण्याची शक्ती नसेल तर बाह्य डोळा असूनही दिसत नाही; परंतु आंतमध्ये शक्ती असली, तरी ती आहे असे बाह्य डोळ्यांशिवाय कळत नाही. त्याचप्रमाणे सगुण आणि निर्गुण यांचा संबंध आहे. सत्य हे अखंड टिकणारे आहे म्हणून ते शांत आहे; ते शांत आहे, म्हणून सनातन आहे; ते शांत आणि सनातन आहे, म्हणून त्याच्याच ठिकाणी समाधान आहे; कारण अशांतीमध्ये आनंद असणे शक्य नाही. म्हणून सत्य हे परमात्मस्वरूप होय. परमात्मरूपी सत्य हे व्यावहारिक भाषेत सांगितले पाहिजे. पण व्यावहारिक सत्य मात्र निराळे असते. ही सृष्टी भगवंताने निर्माण केली आहे, म्हणून तिच्यामध्ये सर्व ठिकाणी भगवंताचे अस्तित्व असले पाहिजे. याचा अर्थ असा की, प्रत्येकामध्ये भगवंताच्या अस्तित्वाची जाणीव करून देणारा असा एक गुण आहे. हा गुण म्हणजे जगण्याची हौस होय. सर्वाना शांती

मिळावी हाच भगवंताचा हेतू आहे. ही शांती परिस्थितीवर अवलंबून नाही. शांती एकपणात आहे, द्वैतात नाही. एकामध्ये ज्याचे मन गुंतले, ज्याने आपले मन भगवंताकडे ठेवले, त्यालाच शांतीचा लाभ होतो; मग त्याची इतर परिस्थिती कशीही असो. प्रपंचाचा अनुभव कष्टमय आहे, पण भगवंताचा अनुभव आनंदमय आहे खास, आणि त्याकरिता त्याच्या नामाचे अनुसंधान हे एकच साधन आहे. भगवंताला पहायचे असेल तर आपल्यालाही तसे व्हावे लागते. सत्त्वगुणात भावंड असतो; तेव्हा आपण त्या मागने जावे. आजारी माणसाला तीन गोष्टी कराव्या लागतात : कुमथ्य टाळणे, पथ्य सांभाळणे, आणि औषध घेणे. त्याचप्रमाणे भवरोग्यालाही तीन गोष्टी कराव्या लागतात. मुख्य ध्येय परमात्मप्राप्ती. त्याच्या आड जे येईल ते कुमथ्य - दुःसंगती, अनाचार, अधर्माचरण, मिथ्या भाषण, द्वेष, मत्सर, वगैरे - त्याचा त्याग करावा; परमात्मप्राप्तीला जे सहाय्यक, पोषक सत्संगती, सद्भिचार, सद्गुंथवाचन, आणि सदाचार - ते पथ्य; ते सांभाळावे, आणि अखंड नामस्मरण करणे हेच औषधसेवन होय. आनंदरूप परमात्मा मिळविण्यासाठी सगुणोपासना पाहिजे.

॥ अध्यात्म ॥

मधुकर बोरीकर,
पुणे

संत श्रेष्ठ जनाबाई यांचा अभंग

यानंतर जनाबाई सोहम शब्दा वर ध्यान करतात. सोहम म्हणजे तो मीच आहे. म्हणजे आत्मा हाच परमात्मा आहे. असाही त्याचा अर्थ होतो श्वास ज्यावेळेस आत ओढल्या जातो त्यावेळेस त्याचा सो आणि बाहेर सोडताना हम असा उच्चार होतो किंवा ध्वनी होतो या ध्वनीवर सूक्ष्मतेने सतत ध्यान केले की उर्ध्व झालेला प्राण बाहेर पडू शकत नाही. तरीही पण प्राणाची बाहेर पडण्यासाठी खटपट चालू असते. जालंधर, उड्यान व मुलबंध या अस्त्रानी प्राणायामही करायचा. सोहम ध्यान करायचे. अशा विविध आयुधांनी तो आत कोंडलेला विठ्ठल किंवा प्राण हा बाहेर पडू नये म्हणून तजवीज करायची. हे प्रत्यक्ष करायला खूप कठीण असे कार्य आहे.ही स्थिती येणे सोपे नाही. जनाबाई म्हणतात की मी या विठ्ठलाला सोडणार नाही. निग्रहपूर्वक त्यांनी ही कठीण साधना केली आणि आत्म्याचे दर्शन त्यांना घडले .आणि अक्षय आनंदाच्या डोहात त्या डुबल्या असतील यात नवल ते काही नाही.

वरपांगी साधी गोड तक्रार आणि लुटपुट्टीचे भांडण वाटणार्या या अभंगातून साधनेचा किती खडतर प्रवास त्यांना दाखवायचा होता हे आता आपणास आता कळालेच असेल.

जय जय राम कृष्ण हरी

मधुकर बोरीकर
9403061886

फास्ट फूड : आरोग्यास घातक

ज्योतिर्मय साहित्य

आज रस्त्याच्या कोपऱ्यावर, मॉलमध्ये, मोबाईल ॲपवर फास्ट फूड सर्वत्र दिसतं. बर्गर, पिझ्झा, फ्रेंच फ्राईज, नूडल्स, मोमोज, कोल्ड्रिंक्स, तरुण पिढीला हे 'कूल' वाटतं. वेळ वाचतो, चव भारी लागते. पण ही चव शरीराला खूप महागात पडते. अधूनमधून खाणं वेगळं आणि रोजच जेवणं वेगळं. १. फास्ट फूड 'फास्ट' का असतं? त्यात काय असतं? फास्ट फूड जलद बनावं, टिकावं आणि जिभेला लगेच 'वाह' वाटावं यासाठी खास घटक वापरले जातात. - ट्रान्स फॅट व रिफाईंड तेल : वारंवार तेच तेल तापवलं जातं. त्यातून ट्रान्स फॅट तयार होतात. हे फॅट रक्तवाहिन्यांमध्ये चिकटून बसतात. - मैदा व रिफाईंड कार्ब : बर्गरचा बन, पिझ्झा बेस, नूडल्स - बहुतेक मैद्याचे. फायबर शून्य. रक्तातील साखर एकदम वाढवते, मग एकदम कमी होते. परत भूक लागते. - सोडियमचा ओव्हरलोड : चव वाढवण्यासाठी मीठाचा प्रचंड वापर. एक बर्गर + फ्राईज + कोल्ड्रिंक मधून दिवसभराची मीठाची गरज पूर्ण होते.

कधी कधी दुष्पट.

- साखर व कॉर्न सिरप : कोल्ड्रिंक, सॉस, अगदी 'सेव्हरी' पदार्थातही साखर असते. ५०० कोल्ड्रिंक = १२-१४ चमचे साखर. - प्रिझर्व्हेटिव्ह व ॲडिटिव्ह : -अजिनोमोटो, सोडियम बेंझोएट, नायट्रेट्स, कृत्रिम रंग, इमल्सिफायर. टिकाऊपणा व 'उमामी' चव यासाठी. - प्रथिने कमी, कॅलरी जास्त : १ बर्गर मील = ८००-१२०० कॅलरी. पण फायबर, जीवनसत्त्वे, चांगली प्रथिने नगण्य. पोट भरतं, पोषण मिळत नाही. २. शरीरावर नेमका काय परिणाम होतो ?

संकलन -

डॉ. प्रमोद ढेरे (निसर्ग उपचार तज्ञ) पिंपरी-चिंचवड, पुणे. आरोग्यविषयक व्याख्याते व लेखक संपर्क - ९२ ७१ ६६९ ६६९

अ. पचनसंस्था बिघडते
मैदा व फायबरच्या अभावामुळे
बद्धकोष्ठता. तेलकट-तिखट पदार्थांमुळे
ॲसिडिटी, पित्त. इमल्सिफायर
आतड्यातील चांगल्या बॅक्टेरियांना

मारतात त्यामुळे , सूज, गॅसचे त्रास वाढलेत.
ब. वजन व लठ्ठपणा
फास्ट फूड 'हाय कॅलरी, लो न्यूट्रिशन' असतं. मेंदूला पोट भरल्याचा सिग्नल उशिरा जातो. साखर व फॅटचे कॉम्बिनेशन मेंदूत व्यसनासारखी प्रतिक्रिया देतं. म्हणून एक प्लेट फ्राईजवर थांबणं कठीण जातं. नुसार भारतात लठ्ठपणा २० वर्षात तिप्पट झालाय. ५-१९ वयोगटात हा दर सर्वात वेगाने वाढतोय.
क. हृदय व रक्तवाहिन्या
ट्रान्स फॅट व जास्त मीठ दोन्ही हृदयाचे शत्रू. ट्रान्स फॅट 'वाईट' कोलेस्टेरॉल वाढवते, 'चांगलं' कमी करते. मीठामुळे रक्तदाब वाढतो. ३०-३५ वयातच हार्ट अटॅक येण्याचं हे प्रमुख कारण.
ड. मधुमेह टाईप-२
रोज मैदा, साखरयुक्त पेये घेतली तर इन्सुलिन रेसिस्टन्स तयार होतो. भारत 'डायबेटीस कॅपिटल' बनण्यामागे फास्ट फूड संस्कृतीचा मोठा वाटा आहे. एकदा डायबेटीस झाला की डोळे, किडनी, पाय सगळ्यांवर परिणाम.

(क्रमशः)

"सर्वच राष्ट्रीय पक्ष कुठे ?"

मित्रांनो, आपल्या भारताला स्वातंत्र्य मिळाले. तेसुद्धा आपण इंग्रजाविरुद्ध बंड करून, गांधीजींच्या'चले जाव'लढ्याने, सविनय कायदेभंगाने आणि 1857 च्या बंडाने! तेव्हा बंड किंवा एखादी अशी कृती वा "सी.जे.पी."सारखे आंदोलन आपल्यासाठी वा महाराष्ट्रासाठी नव्हिन नाही!आपल्याकडे जे जंतरमंतर येथे जेन झीने केले, त्यामुळे सर्व विचार करू लागले. याकडे आपण कसे पहावे? तुम्हाला काय वाटते ते कमेंटमध्ये सांगा. आपण नाना दबावगट, मोर्चे आंदोलने पाहिली, अगदी जे.पी.ते अण्णापर्यंत उदा. देता येतील. फक्त यात तरुणमुले आहेत. खरे तर लोकशाहीत "रा.पक्ष" जे आपण निवडतो, ते किंवा त्यांचे नेते पक्ष गट धोरणे दबाव निर्माण करतात. त्यामुळे फक्त आणि फक्त सामाजिक माध्यमातून हे जंतरमंतरवर झालेले आंदोलन हा "लोकशाहीच्या दृष्टीने "व्यवस्थेच्या दृष्टीने अभ्यास करायला लावणारा विषय आहे,असे मला वाटते. आणि याचेही नवल वाटते की, सर्व राजकीय पक्षांनी याबाबत सखोल मनन चिंतन करून धडा घ्यावा. आपण जनतेशी का कटिबध्दा ठेवू शकलो नाही याचा विचार करावा!म्हणून सर्व सामान्यासाठी व राजकीय लोकासाठीही हा कळीचा मुद्दा होईल! असो आज थांबतो. आपला दिवस आनंदी जावो हिच गुरू चरणी प्रार्थना. शुभ प्रभात.

प्रभातपुष्प

षटकोळी माझी
संध्याराणी जयहिंद कोल्हे (काव्यसंध्या)
कळंब जि.धाराशिव मो. 87885 91371

संस्कार

आयुष्य सुखकर होण्या
संस्काराचे धडे छान
आई लेकराला देते
चांगल्या नि वाईटाची
ओळख होण्या सदैव
धडे मनावर गिरवते

सुंदर संस्कारांची शिंदोरी
जीवनभर पूरविण्या खरी
आई तत्पर असते
सुखी जीवनाची असे
गुरुकिल्ली हिच पहा
नेहमीच ती सांगते

डॉ. यज्ञवीर कवडे यांच्या वाढदिवसानिमित्त एमआयटी पॉलीटेक्नीक मध्ये रक्तदान शिबीराचे आयोजन

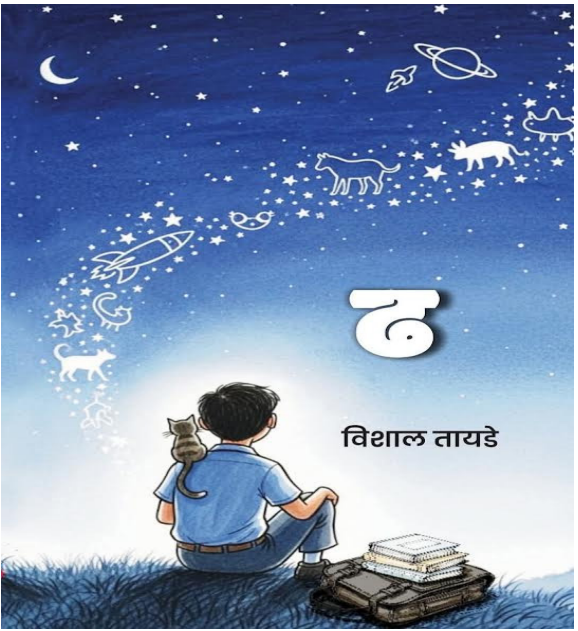
ज्योतिर्मय साहित्य
छत्रपती संभाजीनगर –
ग्रामोद्योगिक शिक्षण मंडळाचे अध्यक्ष डॉ. यज्ञवीर कवडे सरांच्या वाढदिवसानिमित्त एमआयटी पॉलीटेक्नीक, छत्रपती संभाजीनगर येथे रक्तदान शिबीराचे आयोजन करण्यात आले होते. संजीवनी ब्लड सेंटर, छत्रपती संभाजीनगर च्या वैद्यकीय टीमने यावेळी रक्त संकलनाचे कार्य केले. महाविद्यालयाच्या राष्ट्रीय सेवा

योजना (एन.एस.एस) च्या वतीने आयोजित या रक्तदान शिबीरामध्ये एमआयटी पॉलीटेक्नीकचे प्राध्यापक, कर्मचारी आणि विद्यार्थी यांनी मोठ्या संख्येने उत्स्फूर्तपणे रक्तदान केले. रक्तदान शिबीराचे उद्घाटन एमआयटी पॉलिटेक्निकचे प्राचार्य डॉ सुनिल देशमुख, सर्व विभागप्रमुख प्रा रुपेश देशमुख, प्रा अरविंद नागरिक, प्रा निता देशिंगकर, प्रा रवी देशपांडे, प्रा ग्रंथी, प्रा वैशाली ठाकरे, अकॅडेमिक

इनचार्ज प्रा. अरुण शिंदे , संजीवनी ब्लड सेंटरचे जनसंपर्क अधिकारी श्रीही बाली, त्यांच्या वैद्यकीय पथकातील राहुल वाघ , राणी चित्ते व कल्याणी मोकासे आणि प्राध्यापक वर्ग व मोठ्या संख्येने विद्यार्थी उपस्थित होते. या प्रसंगी एमआयटी पॉलीटेक्नीकचे प्राचार्य डॉ सुनिल देशमुख यांनी संस्थाप्रमुख डॉ. वाय ए कवडे सरांनी संस्थेची उभारणी आणि

विकास करताना घेतलेल्या परिश्रमाची आठवण यावेळी उपस्थितांना करून दिली. सोबतच त्यांनी रक्तदानाचे महत्व आणि उपयोगिता व्यक्त करून सर्वांनीच रक्तदानाच्या या महत्त्वपूर्ण कार्यात सहभाग नोंदविण्याचे आवाहन केले. रक्तदान शिबिराच्या यशस्वी आयोजनासाठी महाविद्यालयाच्या राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाने पुढाकार घेतला, एनएसएस चे संयोजक प्रा.पी. जी. काटे व त्यांच्या रा से यो चे (एन एस एस) सहकारी प्रा कराड , प्रा बावीस्कर , प्रा शकीब यांनी परिश्रम घेतले. रक्तदान केलेल्या सर्व रक्तदात्यांना यावेळी प्रमाणपत्रे प्रदान करण्यात आली.

संस्था अध्यक्ष डॉ यज्ञवीर कवडे सरांना त्यांच्या वाढदिवसानिमित्त संस्थेच्या व पॉलिटेक्निकच्या वतीने हार्दिक शुभेच्छा प्रदान करून त्यांच्या दीर्घायुव्यासाठी मनोकामना व्यक्त करण्यात आली.

डॉ. विशाल तायडे यांच्या ढ कादंबरीवर छत्रपती संभाजीनगरात चर्चासत्र

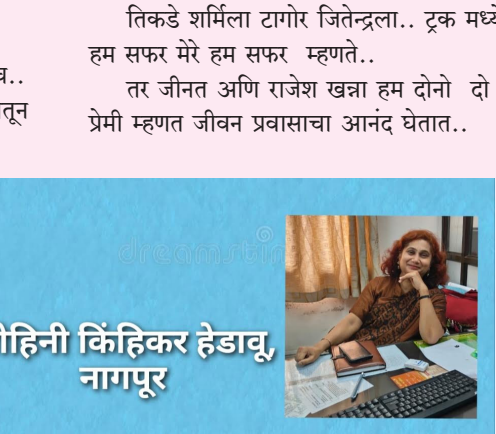
ज्योतिर्मय साहित्य
छत्रपती संभाजीनगर – भाषा, साहित्य, संस्कृती आणि संशोधन परिषद, जिल्हा शाखा छत्रपती संभाजीनगर यांच्यावतीने बालसाहित्यिक डॉ. विशाल तायडे यांच्या ढ या कादंबरीवर चर्चासत्राचे आयोजन करण्यात आले आहे. हे चर्चासत्र सोमवार, ११ ऑगस्ट २०२६ रोजी सायंकाळी ५:३० वाजता ग्रामविकास भवन, राष्ट्रमाता जिजाऊ चौक, ठाकरे नगर एन-२ येथे होईल. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी शिवछत्रपती महाविद्यालय, पाचोड येथील मराठी विभाग प्रमुख डॉ. संतोष चव्हाण राहणार आहेत. प्रा. ईश्वर अडसूळ हे कादंबरीवर भाष्य करतील. या चर्चासत्राला डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठाच्या मराठी अभ्यास मंडळाचे अध्यक्ष डॉ. सर्जेराव जिगे, जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्थेच्या डॉ. मंजुषा क्षीरसागर, शिवाजी महाविद्यालय, कन्नडचे डॉ. शिवाजी हुसे आणि ग्रामविकास संस्थेचे सचिव नरही शिवपुरे उपस्थित राहणार आहेत. असे आवाहन सुनील डोके, जिल्हाध्यक्ष, आणि संयोजन समिती, भाषा साहित्य संस्कृती आणि संशोधन परिषदे तर्फे करण्यात आले आहे.

सफर...

ज्योतिर्मय साहित्य
सफर हा हिंदीतला बर का, नाहीतर इंग्रजी शब्द म्हंटल तर अर्थाचा अनर्थ होईल. ! हा सफर म्हणजे प्रवास ! यात्रा ! आता सफर म्हंटल की “हम सफर” हा आलाच.. तो चांगलाच मिळेल तर नशिब.. स्वर्ग दोन बोटे उरले.. वगैरे.. नाहीतर अनुभव.. बाबा आमटे म्हणतातच. अँन एक्सपेरियन्स इस क्रूल टीचर.. इट पनिशेस फर्स्ट. टीचस लॅटर.. आता हम सफर.. हा एक भाग.. दुसरा भाग म्हणजे कशाने प्रवास करणार हा ?

केल्याने तीर्थाटन! असे म्हंटल आहेच.. कोणताही मोठा पुरुष घेतला तर ते देशभरातून प्रवास करतातच.. अर्थात पायीच मग ते शंकराचार्य.. जे केरळ मध्ये जन्मले.. आणि श्रीनगरला पायी गेले.. आणि तपश्चर्या केली.. आणि ह्या प्रवासात भारताचा अभ्यास केला.. गांधीजी, ह्यानी मीठाचा सत्याग्रह पदयात्रेने सुरू केला. विनोबा भावे ह्यानी पदयात्रेने भूदान चळवळ सुरू केली.. तर असे हे प्रवास..! हा पर्यटन म्हणून आजकाल करतातच.. फक्त साधने बदलली. सजने रे झूट मत बोलो ची बैलगाडी असो वा मांग के साथ तुम्हारा.. वाली घोडा गाडी.. प्रवास हा आलाच. साधने तर महत्वाची आहे..! कार मध्ये देवानंद चुडी नही मेरा दिल है..! म्हणतो तर ट्रेन मध्ये उपरवाला जानकर भी अंजना है म्हणून श्लेष साधतो!.. आणि प्रेम व्यक्त करण्याचा प्रयत्न करतो!..!

तिकडे शर्मिला टागोर जितेन्द्रला.. ट्रक मध्ये हम सफर मेरे हम सफर म्हणते.. तर जीनत आणि राजेश खन्ना हम दोनो दो प्रेमी म्हणत जीवन प्रवासाचा आनंद घेतात.. आणि ती तयार होते. त्या छोट्याश्या प्रवासाचे वर्णन त्याने त्यात केले आहे.. एक्सेटसि .. सर्वोच्च आनंद.. देणारा हा प्रवास होता!! खरा प्रवास हाच आहे की मंजिल दूर आहे.. आणि हम सफरचा हाथ हातात आहे.. शेवटी जन्मापासून मरेपर्यंत हा प्रवास करायचाच आहे.. त्यामुळे डेस्टिनेशनला पोहोचण्याची घाई नाही करायची बर का... तर प्रवास हाच अनुभव घ्यावा, उपभोगायचा, साजरा करायचा.. इतक की मंजिल विसरून जाऊ.. ह्यात तदूप होऊन जायचे आणि केशवसुतांनी

केले.. अँड दे लिव्हड हॅप्पीली एव्हर..असे झाले..! ह्यात कवि म्हणतो.. की.त्याचा सोबत प्रेयसीने घोड्यावर बसावे आणि सोबत त्याने फेरफटका मारावा.. अणि ती तयार होते. त्या छोट्याश्या प्रवासाचे वर्णन त्याने त्यात केले आहे.. एक्सेटसि .. सर्वोच्च आनंद.. देणारा हा प्रवास होता!! खरा प्रवास हाच आहे की मंजिल दूर आहे.. आणि हम सफरचा हाथ हातात आहे.. शेवटी जन्मापासून मरेपर्यंत हा प्रवास करायचाच आहे.. त्यामुळे डेस्टिनेशनला पोहोचण्याची घाई नाही करायची बर का... तर प्रवास हाच अनुभव घ्यावा, उपभोगायचा, साजरा करायचा.. इतक की मंजिल विसरून जाऊ.. ह्यात तदूप होऊन जायचे आणि केशवसुतांनी

Jute Bag Canvas Bags

Stylish • Strong • Sustainable

GIFTING BAGS • SHOPPING BAGS

Various options available in

SIZE SHAPE COLOUR PATTERN

WHOLESALE & RETAIL

Both options quantity wise

Perfect for Gifting, Return Gifts, Events, Weddings, Corporate & Festive Occasions

For more details and order please contact

7588349455 | 9082147076

Eco-Friendly Reusable Durable Best Quality

सांगता येत नाही आणि सहनही होत नाही.....

तुमचे प्रॉब्लेम लपवून ठेवू नका त्यासाठी तज्ज्ञ डॉक्टरांचे मार्गदर्शन घ्या फोनवर आणि घरीबसून औषधी मिळवा. ■ ऑनलाईन औषधोपचार : आता सर्वकाही झाले आहे ऑनलाईन मग आजारांपणात पण घरबसल्या औषधोपचार घ्या, कुठेही जाण्याची गरज नाही, वेळ व पैसा वाचवा 100 % खात्रीशीर इलाज,

गुप्तरोग, शारीरिक थकवा, बऱ्याच गोष्टी कोणालाही सांगण्यास लाज वाटते अशा वेळेस फक्त फोनवर तुम्ही तुमचा आजार सांगू शकता व त्यावर आयुर्वेदिक पद्धतीने हमाखास उपाय केला जाईल, पोस्टाने औषध पाठविल्या जातील, प्रसिद्ध आयुर्वेदाचार्य डॉ. शेख ए एच, 37 वर्षांचा अनुभव, 200 पेक्षा अधिक पुरस्कार प्राप्त, 2 लाखांपेक्षा अधिक विविध लैंगिक समस्याग्रस्त रुग्णांवर यशस्वी उपचार, आतापर्यंत ५ ऑनररी डॉक्टरेटच्या पदव्या देऊन विविध संस्थांनी त्यांना सन्मानित केलेले आहे. त्यांच्या या कार्याची नोंद लंडन बुक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्ड, ओयासिक बुक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्ड, एशियन बुक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्ड, हुज-हु-इन एशिया रेकॉर्ड्स मध्ये विक्रमी नोंद झालेली आहे. सेक्स विषयक कोणताही प्रॉब्लेम असो फक्त एकदा फोन करा व मार्गदर्शन घ्या. व तुमचे प्रश्न सोडवा.

Dr Shaikh A H - 98606 99906

महावस्त्र नात्यांचं : महावस्त्राचे पदर...

विश्वास देशपांडे, चाळीसगाव, प्रतिक्रियेसाठी : ९४०३७४९९३२

पुढे..... आपल्याकाडे तर "माय मरो अन् मावशी उरो" अशी मावशीची महती व्यक्त करणारी सार्थ म्हण आहे. आईचे स्थान तर सर्वोच्च आहेच; पण आईच्या खालोखाल जिची आपल्या भाचरांवर अथांग माया असते, असं एक हळवं नातं म्हणजे मावशी. 'मावशी येणार आहे' असं नुसतं कळलं, तरी भाच्यांना केवढा आनंद होतो! आणि खरंच मावशी जेव्हा येते, तेव्हा ती रिकाम्या हाताने येत नाही; आपल्या भाच्यांसाठी आवडता खाऊ आणि भेटवस्तू तर आणतेच, पण सोबत अपार प्रेम आणि माया घेऊन येते. भाच्यांनी मिळवलेल्या अगदी छोट्याशा यशाचेही तिला केवढे कौतुक असते, ती अभिमानाने ते सगळ्यांना सांगत सुटते.

मावशी आली की तिच्या रूपाने दुसरी आई आल्यासारखाच आनंद असतो. लहानपणीच्या आठवणींमध्ये मावशीचे स्थान अत्यंत विशेष आणि हळवे असते. दिवाळीची सुट्टी असो किंवा उन्हाळ्याची सुट्टी, मावशीकडे सुट्टीचा आनंद लुटणे ही वेगळीच पर्वणी असते. आई जेव्हा कामात व्यस्त असते, आजारी असते किंवा काही कारणाने घराबाहेर असते, तेव्हा मुलांची दुसरी आई बनून त्यांना मायेने सावरणारी मावशीच असते. मावशीकडे आईसारखीच अथांग माया असते, पण आईसारखा ओरडा किंवा शिस्तीचा कडकपणा मात्र नसतो! त्यामुळे मुलांसाठी मावशी म्हणजे 'आईचे प्रेम आणि मैत्रीणीची मोकळीक' असा अद्भूत संगम असतो. (क्रमशः)

कृतज्ञ मी कृतार्थ मी भगवंत हृदयस्थ आहे

© अपर्णा परांजपे कात्रज पुणे मो.95030 45495

विश्व गुरु भारत ..

१. शास्त्र आणि शस्त्राचे परस्परसंबंध (अस्तित्वाचे मूळ) शास्त्राने ज्ञानाची दिशा मिळते, पण त्या ज्ञानाचे आणि ते ज्ञान जपणाऱ्या संस्कृतीचे रक्षण करण्यासाठी शस्त्राची (शक्तीची) गरज असते. द्वे विष्टे वेदितव्ये तु शब्दब्रह्म परं च यत्। शस्त्रविद्या शास्त्रविद्या द्वे विष्टे प्रतिपत्तये॥ शस्त्रेण रक्षिते राष्ट्र शास्त्रचर्चा प्रवर्तते॥ (अथर्ववेद / सुभाषित) ज्ञानाचे दोन मुख्य मार्ग (विद्या) मानले गेले आहेत – शास्त्रविद्या आणि शस्त्रविद्या. जेव्हा राष्ट्र शस्त्राद्वारे सुरक्षित असते, तेव्हाच तिथे शास्त्राची, विचारांची आणि ज्ञानाची चर्चा सुरक्षितपणे होऊ शकते. शस्त्राचे संरक्षण नसेल तर शास्त्र नष्ट केले जाते.

२. आत्मरक्षण हा निसर्गाचा आणि धर्माचा नियम निसर्गाने प्रत्येक जीवाला आत्मरक्षणाची क्षमता दिली आहे. भारतीय तत्त्वज्ञानात आत्मरक्षणासाठी शस्त्र उचलणे हे हिंसेच्या श्रेणीत येत नाही, तर तो 'धर्म' मानला गेला आहे. संस्कृत श्लोकः अहिंसा परमो धर्मः धर्महिंसा तथैव च। (महाभारत) अहिंसा हा श्रेष्ठ धर्म आहे, हे जितके सत्य आहे; तितकेच धर्माच्या, सत्याच्या आणि आत्मरक्षणाच्या रक्षणासाठी केलेली हिंसा (शस्त्राचा वापर) सुद्धा धर्मच आहे. ३. समर्थ रामदास स्वामींचे विवेचन (सामर्थ्य आणि विवेक) महाराष्ट्राच्या परंपरेत संत रामदास स्वामींनी शस्त्र (ज्ञान/विवेक) आणि शस्त्र (शक्ती) यांच्या मिलाफावर सर्वात जास्त भर दिला. त्यांनी छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या काळात समाजाला हाच संदेश दिला. मराठी/संस्कृत सुभाषितः सामर्थ्य आहे चळवळीचे, जो जो करील तयाचे। परंतु तेथे भगवंताचे, अधिष्ठान पाहिजे॥ शक्ती आणि शस्त्राचे सामर्थ्य हवेच, पण त्याला शस्त्राचे (भगवंताच्या विवेकाचे आणि नीतिमतेचे) अधिष्ठान असणे आवश्यक आहे. विवेकहीन शक्ती विनाश आणते आणि शक्तीहीन विवेक लाचार बनतो. (क्रमशः)

विचार ते विजय

लेखक - अमोल बोरीकर.मो. 86240 03013

मोठं होण्यापेक्षा चांगलं होणं अधिक महत्त्वाचं

एक दिवस... एका मोठ्या अधिकाऱ्याच्या निवृत्तीचा समारंभ होता. सभागृह भरलेलं होतं. मोठमोठी भाषणं झाली. त्यांच्या यशाचा गौरव झाला. टाळ्यांचा कडकडाट झाला. समारंभ संपला... लोक घरी गेले... दुसऱ्या दिवशी त्यांच्या खुर्चीवर दुसरा अधिकारी बसला. पण त्याच गावात एक साधा शिक्षक निवर्तला... त्याच्या अंत्ययात्रेला हजारो विद्यार्थी रडत रडत चालले होते. त्यांच्याकडे मोठं पद नव्हतं... प्रवंड संपत्ती नव्हती... पण त्यांनी माणसं कमावली होती. आणि तेव्हाच जाणवलं... मोठं होणं आणि मोठं मन असणं यात खूप मोठा फरक आहे.कधी स्मशानाच्या शांततेत उभे राहून विचार केला आहे का, की आयुष्याच्या शेवटी या सगळ्या 'मोठेपणाची' किंमत काय उरते? शेवटी चार खांद्यांवर जाताना तुमची गाडी, तुमचे बँक बॅलन्स किंवा तुमचे मोठे पद सोबत येत नाही, सोबत येतात ती तुम्ही जोडलेली माणसं आणि त्यांनी तुमच्यासाठी ढाळलेले दोन प्रामाणिक अश्रू! हा विचार किती कटू पण सत्य आहे ना? आपण जन्माला आल्यापासूनच "मोठा माणूस बन" हीच शिकवण ऐकत आलो. पण दुर्दैवाने, "मोठा माणूस बनता बनता 'चांगला माणूस' राहायला शिक" हे सांगाचे आपण विसरून गेलो. पढाने सन्मान मिळू शकतो, पण माणुसकीने हृदय जिकला येतं. एक डॉक्टर उत्कृष्ट शस्त्रक्रिया करू शकतो, पण जर त्याच्याकडे रुग्णाबद्दल करुणा नसेल, तर त्याचं ज्ञान अपूर्ण राहील. एक शिक्षक खूप शिकवू शकतो; पण विद्यार्थ्यांवर प्रेम नसेल, तर त्याचे धडे मनात उतरू शकणार नाहीत. तसंच, आपण कितीही मोठे झालो तरी चांगुलपणा नसेल, तर त्या मोठेपणाला अर्थ उरत नाही.

चांगला माणूस होण्यासाठी मोठ्या गोष्टी करण्याची गरज नसते. घरातील ज्येष्ठांचा आदर करणे, दिलेला शब्द पाळणे, चुक झाली तर माफी मागणे, गरजूला मदतीचा हात देणे, दुसऱ्याच्या यशाचं मनापासून कौतुक करणे आणि कोणत्याही मनाला मुद्दाम दुखावू न देणे—या छोट्या कृतींचे माणसाचं खरं लक्षात ठेवा... झाड फळांनी भरलं की खाली झुकतं. नदी जितकी विशाल होते, तितकी शांत वाहते. खरं मोठेपणही असंच असतं—ते नम्र असतं, संयमी असतं आणि इतरांना उभं करण्याची ताकद ठेवतं. एक दिवस तुमचं पद निवृत्त होईल. तुमची संपत्ती दुसऱ्यांच्या नावावर जाईल. तुमचे पुरस्कार धुळीने झाकले जातील. पण तुमच्यामुळे कोणत्या डोक्यांत आनंद आला, कोणाचं आयुष्य बदललं, कोणाला योग्य वेळी दिलासा मिळाला—ही आठवण मात्र कायम जिवंत राहील. म्हणून यशस्वी होण्याचा प्रयत्न नक्की करा, पण त्याहून अधिक चांगला माणूस होण्याचा संकल्प करा. कारण समाजाला केवळ मोठी माणसं नको आहेत, समाजाला मोठ्या मनाची माणसं हवी आहेत. जेव्हा तुम्ही जगाच्या नजरेत मोठे होण्यापेक्षा कोणाच्या तरी आयुष्यात 'चांगले' आणि 'आधारवड' व्हाल, तोच तुमचा सर्वात मोठा 'विजय' असेल! हा विजय तुम्हाला कोणत्याही बँकेत जमा करला येणार नाही, पण जेव्हा तुम्ही या जगातून जाल, तेव्हा लोकांच्या डोक्यांतील अश्रू तुमच्या चांगुलपणाची साक्ष देतील. मोठेपण हे तात्पुरते असते, पण चांगुलपणाचे निशाण युगानुयुगी राहते. पेशाचा माज विसरून माणुसकीची कास घरा... आणि हाच 'विचार ते विजय' या प्रवासाचा खरा गाभा आहे!

राजा

पावसात खेळू सारे
धमाल करू या चला की रे

लाल माती, काळी माती
पावसात भिजली माती
चिखल झाला अहा अहा
पाणी जणू हे दिसे चहा

वाहे गवताची काडी
शीड-कागदाची होडी
पाऊस मातीची गाणी
गुडघाबर साचे पाणी

दुपारची ही वेळ जरी
काळोखी पसरें ही तरी
भलाथोरला द्या आला
उडती पाखरे भराभरा

हा पाऊस राजा अपुला
पाणी देतो तुला-मला
आपण सारी जरी बाळे
वाचवू नदी आणिक तळे

पाऊस आवडे खूप मला
वाटे रोज हा हवा मला
असतो जरी आभाळात
पसरून जातो मातीत

कडकड कडकड कडकडकड
वीज लकाके तडतडतड
चला चला रे घरी पळा
वेड लागले आभाळा

--- निगांही फडके, ठाणे.

